

UDK: 341.232(4+5)
Bibliid 0543-3657, 65 (2014)
God. LXV, br. 1155–1156, str. 76–97
Pregledni članak
Primljen: 23. septembar 2014. godine

Božidar KNEŽEVIĆ
Senka PAVLOVIĆ¹

Savremeni procesi evroazijskih ekonomskih integracija

SAŽETAK

Ubrzo nakon raspada Sovjetskog Saveza, započinje proces evroazijskih integracija, kao vid novih oblika saradnje novonastalih nezavisnih država. Tokom godina, potpisano je više sporazuma o međusobnoj saradnji, usmerenih prvenstveno na produbljivanje i jačanje ekonomskih veza država-članica, posebno između najvećih zemalja Rusije, Belorusije i Kazahstana. Autori analiziraju vrste i glavne odlike ekonomskih integracija na postsovjetskom prostoru i njihove institucionalne strukture. U radu su predstavljeni integracioni procesi, zasnovani na međunarodnom privrednom udruživanju među kojima se ističu dve međudržavne integracione strukture - Evroazijska Ekonomska Zajednica i Evroazijska ekonomska unija. Autori su mišljenja da su ovi integracioni procesi primeri dinamičnog regionalnog povezivanja i zasnivaju se na već poznatim modelima ekonomske grupacije država. Na osnovu Ugovora o Evroazijskoj ekonomskoj uniji, potpisanog u Astani (Kazahstan), 29. maja 2014. godine, ozvaničen je početak rada Unije - 1. januar 2015. godine.

Ključne reči: Evroazijska ekonomska zajednica; Evroazijska inicijativa, Carinska unija; Evroazijska ekonomska unija

Uvod

Jedna od najznačajnijih tendencija u razvoju savremenog sveta jeste rast integracionih privrednih procesa i uspostavljanje velikog broja trgovinskih

¹ Božidar Knežević, diplomirani politikolog, master (međunarodne studije) i savetnik u Beogradskom centru za evroazijske studije, Beograd, e-mail adresa: knezevic.bozidar@gmail.com; Senka Pavlović, doktorand Fakulteta Političkih nauka u Beogradu (međunarodne i evropske studije) i savetnik u Odeljenju za spoljne poslove Narodne skupštine Republike Srbije, e-mail adresa: senkapavlovic@gmail.com

blokova univerzalnog i regionalnog karaktera. Na teritoriji bivšeg Sovjetskog Saveza, gde je početkom devedesetih godina XX veka došlo do ozbiljnih geopolitičkih promena nakon raspada SSSR-a i formiranja novih nezavisnih država, integracija je postala jedan od trendova razvoja političkih i ekonomskih procesa. Međutim, raspad centralizovane države pratio je i raskid tesnih međurepubličkih ekonomskih, političkih i društvenih veza što je u mnogome otežalo proces nastanka novih nezavisnih država. Sve one su, od početaka svoje nezavisnosti, zauzele kurs potpune nezavisnosti od Moskve, delujući u odnosima sa njom po principu „Maksimum ekonomske koristi – minimum političkih obaveza“. Ispostavilo se da je teško samostalno dostići „više standarde, te su u takvoj situaciji lideri Rusije, Belorusije i Ukrajine pokušali da uključe tzv. „zaštitni mehanizam“² potpisivanjem Sporazuma o formiranju Zajednice Nezavisnih Država (ZND) 1991. godine.

Na osnovu sporazuma o ZND, zemlje potpisnice počele su da razmatraju nove oblike integracija pa se može zaključiti da je ovim sporazumom udaren temelj novim evroazijskim integracijama. Do kraja poslednje decenije dvadesetog veka, potpisano je više sporazuma koji su imali za cilj formiranje Carinskog saveza Rusije, Belorusije i Kazahstana, Jedinstvenog ekonomskog prostora i Evroazijske ekonomske zajednice.

Kulturna, politička i ekonomska geografija Evroazije

Termini „Evroazija“, „evroazijstvo“, „evroazijski prostor“, „evroazijska kultura“ i „Evroazijski savez“ danas su široko uključeni u naučnu upotrebu. Ukoliko bi se navedeni pojmovi posmatrali u užem smislu, moglo bi se zaključiti da, u svojoj osnovi, imaju teritorijalne granice kontinenata. Međutim, ukoliko bi se posmatrali u širem smislu – kroz prizmu posebnih nauka, škola i pravaca, koncepcija, teorije i prakse i političkog procesa – ovi termini često imaju potpuno različitu teritorijalnu konotaciju. Tako, na primer, sa stanovišta geografije, Evroazija predstavlja zemljišnu masu koja se sastoji od kontinenata Evrope i Azije, čije obale zapljuskuju četiri okeana: Indijski, Severni Ledeni, Atlantski i Tihi. Prostire se na rastojanju od 8232 kilometara – od rta Dežnjova na istoku do rta Kabo de Roka na zapadu, i 8505 kilometara – od rta Čeljuskin na severu do rta Tandžung Pijai na jugu. Ovaj prostor je domovina mnogih svetskih civilizacija, gde trenutno živi dve trećine ukupnog svetskog stanovništva i gde se proizvodi više od polovine svetskog BDP-a.³

Ruski istoričari i filozofi, koji su formulisali filozofsku i geopolitičku doktrinu „evroazijstva“, povezali su ovaj pojam isključivo sa središnjim

² Aleksandar Čepurin, *Diskretni šarm Evroazijskog saveza*, Internet, <http://www.politika.rs/rubrike/Pogledi-sa-strane/Diskretni-sarm-Evroazijskog-saveza.sr.html>, 27/04/2014

³ Евгений Винокуров, Александр Либман, *Евразийская континентальная интеграция*, Евразийский банк развития, Санкт-Петербург, 2012, стр. 6.

delom Evroazije, odnosno sa teritorijom Rusije. U ovoj doktrini, Rusija je predstavljena kao poseban etnografski svet koji zauzima središnje mesto između kontinenata Evrope i Azije dok je prostor „evroazijske kulture“ deli samo na kulturu istočnih i slovenskih naroda.⁴ Na osnovu istorije, etnologije i etnografije, biologije, geografije, geologije i demografije, Lav Gumiljov (Лев Николаевич Гумилев) je izučavao kontinentalni značaj Evroazije kao „superetničku celovitost sa više domena“.⁵ Međutim, termin „Evroazija“ kao geopolitički pojam se najčešće koristi za označavanje postsovjetskog prostora odnosno država koje su nastale iz bivšeg Sovjetskog Saveza.⁶ U suštini, to je središnji deo Evroazije koji je jedan od očeva osnivača geopolitike, Halford Makinder (Halford Mackinder) označio kao „hartlend“ (Heartland).⁷

Resursni potencijal Evroazije je ogroman. Zajednica Nezavisnih Država zauzima 16,4% svetske površine (22,3 miliona kvadratnih kilometara što predstavlja jednu šestinu planete), preko 280 miliona ljudi živi na ovoj teritoriji (4,4% ukupnog svetskog stanovništva). Na ovom prostoru koncentrisano je 40% svetskih rezervi prirodnog gasa, 20% nafte, 25% uglja, 25% šuma, skoro 11% svetskih obnovljivih izvora vode i 13% svetskog obradivog zemljišta. Površina poljoprivrednog zemljišta procenjuje se na 524 miliona hektara, a udeo zemalja ZND u svetskoj proizvodnji žitarica dostiže 63%.⁸

Zajednica Nezavisnih država na karti sveta.⁹

⁴ Videti u: Nikolaj Danilevski, *Rusija i Evropa*, Dosije, Beograd; Halford Mackinder, *Geographical pivot of history*; Halford Makinder, *Demokratski ideali i stvarnost*, Metaphysica, Beograd, 2009, str. 82-93

⁵ Лев Гумилев, *Ритмы Евразии: эпохи и цивилизации*, Кристалл, Москва, 2003, str. 518; Лев Гумилев, *От Руси до России: очерки этнической истории*. Москва, 2004. стр. 316; O Lavu Gumiljevu, detaljnije videti u: Miša Đurković, Lav Gumiljev i savremeno evroazijstvo, *Kultura polisa*, br. 23, Beograd, 2014.

⁶ Dragan Đukanović i Dejan Gajić, Evroazijske bezbednosne integracije i bezbednost Balkana i Srbije, *Međunarodni problemi*, Beograd, 2012, str. 54.

⁷ Videti: Halford Makinder, *Demokratski ideali i stvarnost*, Metaphysica, Beograd, 2009.

⁸ Светлана П. Глинкина, Леон З. Зевин, *Евразия в поисках идентичности*, Москва, 2011, str. 95.

⁹ Preuzeto sa interneta, http://en.wikipedia.org/wiki/Commonwealth_of_Independent_States 10/09/2014.

Kako je već navedeno, Evroazija je dom mnogih naroda koje su u vekovnoj međusobnoj interakciji velikih i malih etničkih grupa stvorile civilizacijsku istovetnost u okvirima jedne države. Zajedničko stanište, administrativni, ekonomski i obrazovni sistem, ruski jezik kao sredstvo međuregionalne i međunarodne komunikacije stvorili su unikatnu civilizacijsku sredinu u centru evroazijskog kontinenta. Prema mišljenju mnogih stručnjaka, ove kulturno-civilizacijske karakteristike na bivšem sovjetskom prostoru očuvale su se do danas bez mnogo političkih napora.¹⁰

U okviru evroazijskog učenja izdvojilo se više pravaca. Smatramo da je neophodno pomenuti „klasični pravac“ čiji su predstavnici „očevi osnivači“ evroazijstva, (evroazijstvo Lava Gumiljova), „neoevroazijstvo“ koje se javilo krajem prošlog veka i „pragmatično evroazijstvo“ koje se formira u savremenosti. Idejni i istorijski koreni evroazijstva oblikovani su u XIX veku u radovima slavenofila Nikolaja Danilevskog (Николай Данилевский) i drugih, i imali su svoje uspone i padove tokom XX veka. Evroazijski pokret nastao je ranih dvadesetih godina prošlog veka u određenom delu ruske emigracije. Najistaknutijim predstavnicima klasičnog evroazijstva smatraju se knez Nikolaj Trubecki, filolog i lingvista, i Petar Savicki, ekonomista i geograf. Suština učenja klasičnih evroazijaca je u specifičnom pogledu na svet i odnose Rusije sa Zapadom. Prema njihovom tumačenju, Rusija je predstavljena kao posebna civilizacija koja je nastala između Evrope i Azije i predstavlja posebno „mesto razvoja“. Klasično evroazijstvo može se posmatrati više kao kulturni i geografski koncept, ponekad poetski. Ono je identifikovalo Rusiju kao treći kontinent u starom svetu, koji ne pripada ni evropskoj ni azijskoj kulturi. Prema ovakvom tumačenju, važna karakteristika evroazijstva je otvorenost ka tursko-mongolskom svetu, odnosno priznanje tursko-mongolskog kulturno-istorijskog nasleđa kao ruskog. Klasični pravac evroazijstva ugasio se krajem tridesetih godina prošlog veka.

Sledbenik učenja „očeva osnivača“ evroazijstva, Lav Gumiljov, posebno ukazuje na značaj geografskih i kulturno-istorijskih veza naroda Evroazije. On je razradio i dopunio ideje svojih prethodnika. Konceptija Gumiljova može da se svede na sledeće osnovne odredbe: etničke grupe su prirodne pojave koje se stvaraju kao posledica strastvenog impulsa i koje za obezbeđenje svoje egzistencije stvaraju neophodne društvene institucije, uključujući i države. Prema Gumiljovu, ujedinjavanje Evroazije bilo je posledica izlaza na istorijsku arenu novog etnosa koji je imao dovoljno strastvenosti da stvori optimalne geopolitičke uslove za državnost.

Savremeni period evroazijskog koncepta, „neoevroazijstvo“,¹¹ teorijski i praktično razrađeno u ruskoj naučnoj misli, zasniva se na kretanju ideja

¹⁰ Светлана П. Глинкина, Леон З. Зевин, *Евразия в поисках идентичности*, op. cit., str. 213.

¹¹ U savremenosti, ovu ideju u vidu neoevroazijstva, obnavljaju i zastupaju 80-ih i 90-ih godina XX veka novi autori od kojih su najzapaženiji geopolitičari: Aleksandar Dugin

od filozofije ka politici. Pri tome, kod neoevroazijaca je, takođe, povezana teritorijalna opštost između pojmova Rusije i Evroazije. U tim slučajevima, kada se radi o političkoj i ekonomskoj integraciji, koncept evroazijstva može se odnositi na teritoriju zemalja Zajednice Nezavisnih Država sa neprikosnovenom dominacijom Rusije na ovom prostoru.¹² Suština neoevroazijske ideje je isticanje specifičnog geokulturnog genotipa, formiranog na prostoranstvu Evroazije, evropskog i azijskog dela Rusije i ostalih istočno-evropskih i evroazijskih naroda. To je platforma, koja polazeći od kulturne i duhovne bliskosti, pre svega, slovenskih i pravoslavnih naroda, a onda i njima srodnih naroda, ističe potrebu njihove saradnje, povezivanja i integracije u cilju bržeg razvoja, ali i otpora neoimperijalnoj globalizaciji sveta pod dominacijom SAD-a.

Kada je reč o savremenom konceptu evroazijske ideje, može se reći da najvažniju ulogu u promociji evroazijskih integracija imaju tzv. novi univerzalni principi. Predsednik Republike Kazahstan, Nursultan Nazarbajev (Нурсултан Абишевич Назарбаев) bio je prvi koji je u potpunosti formulisao principe evroazijskih integracija koji su prerasli u teoriju „pragmatičnog evroazijstva“. Nazarbajev je svoj strateški koncept predstavio na jednoj konferenciji na državnom univerzitetu „Lomonosov“ u Moskvi kojom prilikom je posebno naglasio da je: „Sazrela neophodnost za prelazak na kvalitativno novi nivo međudnosa naših zemalja na osnovu novog međudržavnog sjedinjavanja, formiranog na principima dobrovoljnosti i ravnopravnosti. Takvo sjedinjavanje moglo bi da postane Evroazijski savez.“¹³ Prema njegovoj zamisli, Evroazijski savez predstavljao bi savez ravnopravnih nezavisnih država u kome bi se ostvarivali nacionalno-državni interesi svih uz korišćenje ukupnih zajedničkih potencijala. Osnovu za prisajedinjenje ovom savezu predstavljale bi ekonomske veze država. Takođe, njegov projekat je podrazumevao da se Evroazijski savez izgradi na drugačijim principima od onih na kojima počiva Zajednica nezavisnih država.

Po analogiji sa Evropskom unijom, projekat Evroazijskog saveza predviđao je stvaranje nadnacionalnih institucija koje bi imale dva osnovna zadatka: stvaranje zajedničkog ekonomskog prostora i obezbeđenje zajedničke odbrambene politike. Nazarbajev je naglasio da pitanja „koja se tiču suvereniteta, unutrašnjeg državno-političkog uređenja, spoljnopolitičke aktivnosti svake zemlje učesnice ostaju neprikosnovene i pretpostavljaju

(Александр Дугин), Sergej Lavrov (Сергей Борисович Лавров), Aleksandar Panarin (Александр Сергеевич Панарин) koji su se u teorijskoj problematizaciji pitanja savremenog sveta distancirali od sovjetskog komunizma, kao i od zapadne liberalno-demokratske platforme.

¹² Александр Дугин, *Основы Евразийства*, op.cit, str. 7-9.

¹³ Нурсултан Назарбаев, *Евразийский союз: Идеи, практика, перспективы 1994-1997*, Москва, стр. 32-38.

princip nemešanja u unutrašnje poslove drugih država.“¹⁴ Ovim je Nazarbaev hteo da naglasi da nema govora o nekoj novoj saveznoj državi, već da je reč o čisto ekonomskoj integraciji nezavisnih država.

Međutim, ova inicijativa, u vreme kada je bila prezentovana, nije naišla na razumevanje kod ostalih političkih lidera zemalja ZND. Novi impuls evroazijskoj inicijativi dao je ruski predsednik Vladimir Putin, koji je u svom autorskom članku „Novi integracijski projekat za Evroaziju – budućnost koja se rađa danas“ najavio stvaranje evroazijske unije. U svom radu, Putin je naglasio sledeće: „Mi predlažemo novi model moćnog nadnacionalnog saveza koji je sposoban da postane jedan od polova savremenog sveta i pritom igra ulogu mosta između Evrope i dinamičnog Azijsko-pacifičkog regiona.“¹⁵ Ubrzo nakon autorskog članka predsednika Rusije, pojavili su se i autorski članci predsednika Nazarbaeva i predsednika Lukašenka koji su podržali stavove svog ruskog kolege.¹⁶

Pragmatično evroazijstvo je u najvećoj meri usmereno na mehanički proces ekonomske integracije i u mnogim oblastima koristi iskustva Evropske unije. Može se reći da je ova teorija nastavak razvoja i primene zapadno-evropskih integracija i samim time se razlikuje od prethodno navedenih varijanti evroazijstva koje su pre svega ideološke. Osnovni principi pragmatičnog evroazijstva mogu se sumirati u nekoliko teza:

- Integracija nije cilj, već sredstvo za rešavanje fundamentalnih zadataka koji stoje pred zemljama članicama: modernizacija privreda, postizanje optimalnog mesta u međunarodnoj podeli rada, postizanje međunacionalnog i međureligioznog mira.
- Da bi se obezbedila dugoročna stabilnost, potrebna je „integracija odozdo“ – koncentracija uzajamno korisnih tokova robe, usluga, rada i kapitala. Ključni faktori stabilnosti mogu postati multinacionalne kompanije i holdinzi koje imaju mešovitu aktivu u nekoliko zemalja buduće Evroazijske unije.
- Realizacija principa subsidijarnosti je deo zajedničkog pragmatičnog pristupa izgradnje integracionih institucija.
- Integracija bi trebalo da obuhvati najmanje tri najvažnije oblasti međudržavne i međunarodne saradnje: ekonomiju, bezbednost i društveno-kulturne odnose. Ulaganje u društveno-kulturnu sferu, kao što je saradnja u obrazovanju ili očuvanje vrednosti ruskog jezika, predstavlja neophodan faktor profitabilnosti u dugoročnom periodu.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Владимир Путин, *Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня*, 03.10.2011. Internet, <http://izvestia.ru/news/502761>, 20/06/2014

¹⁶ Александр Лукашенко, *О судьбах нашей интеграции*, извор: <http://izvestia.ru/news/504081>, Нурсултан Назарбаев, *Евразийский Союз: от идеи к истории будущего*, извор: <http://izvestia.ru/news/504908>.

Ipak, pragmatičan pristup evroazijstvu naglašava prvostepeni značaj privrede kao osnove integracije.

- Granice integracijskog projekta ne bi trebalo da budu ograničene sovjetskom prošlošću. Evroazijska kontinentalna integracija, kombinujući zapadne i istočne vektore, usmerena je na razvoj otvorenog regionalizma u Evroaziji, pri čemu postsovjetske zemlje mogu postati „lokomotiva razvoja“ i glavni korisnici razvoja. Razvoj dublje saradnje sa partnerima na evroazijskom kontinentu zahteva fleksibilan i pragmatičan pristup.¹⁷

Pragmatično evroazijstvo tako predstavlja „ideologiju otvorenog regionalizma, koja nije okrenuta sebi i zasniva se na razumevanju potrebe za udruživanjem sa partnerima na kontinentu (Evroazija) kako na Zapadu tako i na Istoku.“¹⁸

Kao politička ideja, predložena od strane Nursultana Nazarbajeva, evroazijska inicijativa je danas osnova međunarodnog projekta Evroazijske unije, koja se u prvoj etapi formiranja sastoji od Kazahstana, Rusije i Belorusije dok se u budućnosti očekuje da se pridruže i ostale zemlje ZND.¹⁹

Vrste i glavne odlike evroazijskih integracija

Proces evroazijskih integracija praktično započinje nakon raspada Sovjetskog Saveza. Raspadom SSSR-a, a time i jedinstvenog političkog, bezbednosnog i ekonomskog sistema, ispostavilo se da novonastale nezavisne države nisu bile u stanju da samostalno dostignu nove, više standarde. U takvim okolnostima, 21. decembra 1991. godine, formirana je Zajednica Nezavisnih Država.

U narednom periodu, u okviru Zajednice, potpisano je više sporazuma: Dogovor o kolektivnoj bezbednosti (DKB) iz 1992. godine, Sporazumi o Carinskoj uniji između Kazahstana, Belorusije i Rusije iz 1995. godine, Sporazum o Saveznoj državi Belorusije i Rusije, Sporazum o Carinskoj uniji i Zajedničkom ekonomskom prostoru 1999. godine.²⁰ U Taškentu, 15. maja 1992. godine, potpisan je Dogovor o kolektivnoj bezbednosti (DKB).²¹ Inicijator i lider za stvaranje Dogovora o kolektivnoj

¹⁷ Евгений Винокуров, *Прагматическое евразийство* <http://www.globalaffairs.ru/number/Pragmaticeskoe-evraziistvo-15950>

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Нурсултан Назарбаев. *Евразийский союз: Идеи, практика, перспективы. 1994–1997.* Москва, 1997; Нурсултан Назарбаев. *Евразийский Союз: от идеи к истории будущего,* извор: <http://izvestia.ru/news/504908>

²⁰ Eurasian economic integration: Facts and figures, http://eurasiancommission.org/ru/Documents/broshura26_RUS_2014.pdf, 30/04/2014

²¹ Dogovor su tada potpisale Jermenija, Kazahstan, Kirgizija, Rusija, Tadžikistan i Uzbekistan. Azerbejdžan, Gruzija i Belorusija priključile su se 1993. godine.

bezbednosti bila je Rusija. Motiv za potpisivanje ovog Dogovora bio je obezbeđenje regionalne bezbednosti, a kao zadatak očuvanje tradicionalne zone ruskog uticaja i suprotstavljanje nastojanjima Zapada da učvrsti svoje pozicije na postsovjetskom prostoru. Na osnovu DKB, 2002. godine osnovana je Organizacija Dogovora o kolektivnoj bezbednosti (ODKB)²² i ona je jedina kolektivna struktura u Evroaziji koja ima vojnu komponentu.

Najveći stepen integracije na postsovjetskom prostoru postigle su Rusija i Belorusija. Od samog početka integracionih procesa na evroazijskom prostoru, svojevrсна „lokomotiva“ bio je pokušaj reintegrisanja Rusije i Belorusije, najbližih saveznika kako u političkoj tako i u ekonomskoj sferi. Prvi pokušaji reintegracije ove dve republike, koji nisu doneli očekivane rezultate, otpočeli su neposredno po raspadu Sovjetskog Saveza. U tom cilju, potpisano je nekoliko međudržavnih sporazuma počev od Sporazuma o spajanju monetarnih sistema iz 1993. godine, koji je zasnovan na potrebi prelaska na zajedničku valutu preko Sporazuma o Carinskom savezu dve države iz 1995. godine, zatim Ugovor o stvaranju Zajednice Rusije i Belorusije iz 1996. godine do Ugovora o stvaranju Saveza Rusije i Belorusije od 2. aprila 1997. godine.²³ Zajednička karakteristika ovih sporazuma je namera dve zemlje da obnove zajednički ekonomski, a kasnije i politički prostor. Rusko-beloruska integraciona saradnja postala je jezgro koje je dovelo do stvaranja najveće regionalne grupacije – Evroazijske ekonomske zajednice.

Oktoobra 2000. godine u Astani, Belorusija, Kazahstan, Rusija, Kirgistan i Tadžikistan potpisale su Sporazum o osnivanju Evroazijske ekonomske zajednice (rus. Евразийское экономическое содружество – ЕвразЭС u daljem tekstu EAEZ), međunarodne ekonomske organizacije koja je, prema tekstu osnivačkog dokumenta, osnovana²⁴ „radi efikasnog unapređenja procesa formiranja Carinske unije (rus. Таможенный союз) i Jedinstvenog ekonomskog prostora (rus. Единое экономическое пространство) strana ugovornica“ (čl. 1. st. 1. Sporazuma).²⁵ Kao osnovni prioriteti nove organizacije, postavljeni su poboljšanje trgovinsko-ekonomske saradnje i promovisanje integracije. Tri godine kasnije, predsednici Belorusije, Kazahstana, Rusije i Ukrajine su, na osnovu koncepcije o integraciji, na više nivoa u okviru ZND doneli odluku o formiranju Jedinstvenog ekonomskog prostora.²⁶ Glavna

²² Organizacija Dogovora o kolektivnoj bezbednosti, <http://www.odkb-csto.org/> 10/06/2014

²³ Tekst Ugovora o stvaranju Savezne države Rusije i Belorusije, izvor: <http://www.soyuz.by/about/docs/> 27/06/2014

²⁴ Uzbekistan se pridružio ovoj organizaciji 2006. godine da bi nakon dve godine to članstvo suspendovao.

²⁵ Договор об учреждении Евразийского экономического сообщества (Sporazum o osnivanju Evroazijske ekonomske zajednice), Интернет, <http://www.evrases.com/docs/view/327/06/2014>

²⁶ Eurasian economic integration: Facts and figures, Internet, http://eurasiancommission.org/ru/Documents/broshura26_RUS_2014.pdf 30/04/2014.

namera ovog projekta je bila ubrzanje sporih integracionih procesa između četiri ključne zemlje Zajednice Nezavisnih Država. Formiranje Jedinog ekonomskog prostora imalo je za cilj postizanje tzv. „četiri slobode“, odnosno slobodno kretanje dobara, kapitala, usluga i ljudi u okviru jedinstvenog ekonomskog prostora. Iako je Ukrajina, u međuvremenu, odlučila da se povuče iz projekta, temelji za JEP su postavljeni i proces integracije je nastavljen. Na neformalnom samitu EAEZ-a, avgusta 2006. godine, odlučeno je da Belorusija, Kazahstan i Rusija pojačaju napore usmerene na uspostavljanje Carinske unije, dok bi se Kirgistan i Tadžikistan pridružili Organizaciji čim se steknu uslovi za to.²⁷ Na osnovu ovih dogovora, Sporazum o osnivanju Zajedničke carinske teritorije i formiranju Carinske unije između Belorusije, Kazahstana i Rusije u okviru EAEZ potpisan je oktobra 2007. godine.

Evroazijska ekonomska zajednica - EAEZ²⁸

Evroazijska ekonomska zajednica zauzima teritoriju od 20,374 miliona kvadratnih kilometara, na kojoj živi oko 180 miliona ljudi, što čini 2,7% svetske populacije, sa oko 3,5% svetskog bruto proizvoda. Zajednica raspolaže moćnim mineralno-sirovinskim potencijalom, sa trenutnim rezervama nafte od 9%, gasa 25%, uglja 23%, elektroenergetskim resursima 5,5%, proizvodnjom čelika 5,4%, pšenice 5,7%. Po rezervama industrijskog urana, platine, zlata, srebra, cirkona, molibdena, retkih metala i drugih nalazišta, Zajednica zauzima od 1. do 3. mesta u svetu.²⁹

EAEZ raspolaže ovlašćenjima, koja su na nju prenele Strane ugovornice, saglasno Sporazumu o osnivanju. Ugovorne strane ostaju suvereni i ravnopravni subjekti međunarodnog prava (čl. 1. st. 2. Sporazuma).³⁰ Stupanjem na snagu Sporazuma o osnivanju, ranije zaključeni ugovori između strana ugovornica, kao i odluke organa dotadašnjih oblika međusobne integracije ostaju na snazi u delovima koji ne protivreče samom Sporazumu. Organizacija je osnovana u skladu sa načelima OUN i normama međunarodnog prava i raspolaže međunarodno-pravnim subjektivitetom.

Evroazijsku ekonomsku zajednicu odlikuje strukturiran sistem institucija i organa, sa pratećim mehanizmom donošenja i sprovođenja odluka. Saglasno članu 3. Sporazuma o osnivanju,³¹ radi ispunjavanja zadataka i ciljeva Evroazijske ekonomske zajednice, ustanovljeni su sledeći osnovni organi:

²⁷ Ibid.

²⁸ Евразийское экономическое содружество - ЕврАзЭС.

²⁹ *ЕврАзЭС сегодня*, str. 4; Internet, <http://www.evrases.com/i/other/evrases-segodnya-web.pdf> 30/04/2014.

³⁰ Član 3. Sporazuma o osnivanju EAEZ, Internet, <http://www.evrases.com/docs/view/3,27/06/2014>

³¹ Sporazum o osnivanju EAEZ.

Međudržavni savet šefova država i vlada razmatra osnovna pitanja zajednice u vezi sa zajedničkim interesima država, određuje strategiju i perspektive integracije i donosi odluke u cilju ostvarivanja ciljeva EAEZ. Savet se sastaje na nivou šefova država najmanje jednom godišnje, a na nivou šefova vlada – najmanje dva puta godišnje. Savet EAEZ donosi odluke konsenzusom. Odluke su obavezujuće za sve države članice Zajednice. Izvršenje odluka nastaje kroz usvajanje potrebnih nacionalnih pravnih akata u skladu sa nacionalnim zakonodavstvima država članica.³²

Integracioni komitet je stalni organ Evroazijske ekonomske zajednice. U sastav komiteta ulaze zamenici predsednika vlada država članica. Glavni zadaci ovog tela su: obezbeđenje rada organa EAEZ, priprema predloga dnevnog reda za sednice Međudržavnog saveta, i nacrti odluka i dokumenata, praćenje sprovođenja odluka donetih od strane Međudržavnog saveta. Komitet se sastaje najmanje četiri puta godišnje. U ovom telu, odluke se donose dvotrećinskom većinom. Broj glasova u Integracionom komitetu odgovara doprinosu svake države u budžetu Zajednice: Rusija – 40 glasova, Belorusija – 15 glasova, Kazahstan – 15 glasova, Kirgistan – 7, 5 glasova i Tadžikistan – 7,5 glasova.³³

Međuparlamentarna skupština je organ parlamentarne saradnje u okviru Evroazijske ekonomske zajednice koji razmatra pitanja usklađivanja nacionalnih zakonodavstava i usklađivanje sa sporazumima u okviru EAEZ, a za postizanje ciljeva Zajednice. Skupština EAEZ formirana je od parlamentaraca koji su delegirani od strane nacionalnih parlamenata država članica Zajednice i to: iz Rusije – 42 poslanika, Belorusije – 16 poslanika, iz Kazahstana – 16 poslanika, iz Kirgistana – 8 poslanika i Tadžikistana 8 poslanika.³⁴

Sud Evroazijske ekonomske zajednice, prema članu 8. Sporazuma o osnivanju EAEZ, ovo telo: obezbeđuje jednaku primenu međunarodnih ugovora država članica, razmatra ekonomske sporove između država članica Carinske unije i Zajedničkog ekonomskog prostora i pravnih lica. Sastav suda čine najviše dva predstavnika iz svake države članice. Sudije imenuje Međuparlamentarna skupština na predlog Međudržavnog saveta (na nivou šefova država) na period od šest godina.³⁵

Evroazijska banka za razvoj (rus. Евразийский банк развития) je međunarodna finansijska organizacija osnovana 2006. godine s ciljem da pomogne ekonomski rast država članica kao i širenje trgovačko-ekonomskih veza među njima i razvoj integracionih procesa na evroazijskom prostoru putem investicione delatnosti. Banka je osnovana

³² Član 5. Sporazuma o osnivanju EAEZ.

³³ Član 6. Sporazuma o osnivanju EAEZ.

³⁴ Član 7. Sporazuma o osnivanju EAEZ.

³⁵ Član 8. Sporazuma o osnivanju EAEZ.

potpisivanjem Sporazuma o Osnivanju Evroazijske banke za razvoj između Rusije i Kazahstana u Astani. Pored država osnivača, članice Banke su i ostale države članice Evroazijske ekonomske zajednice. Osnovni organ EABR je Savet koga čine predstavnici država članica. Evroazijska banka za razvoj od 2007. godine ima status posmatrača pri Ujedinjenim nacijama, a od 2008. godine status posmatrača pri Evroazijskoj ekonomskoj zajednici. Glavni ciljevi i zadaci Evroazijske banke za razvoj su: privlačenje novih država članica, finansijski investicioni projekti koji imaju integracioni efekat, pružanje tehničke podrške u realizaciji projekata koji imaju integracioni efekat, sprovođenje istraživanja u vezi sa pitanjima ekonomske integracije i obezbeđivanje uravnotežene diversifikacije investicionog portfolija po regionima država članica.

Glavni rezultat koji je ostvaren od osnivanja banke do danas je završetak procesa priznavanja banke kao međunarodne finansijske institucije za razvoj koja se specijalizovala za regionalne integracije. Banka finansira investicione projekte u državama članicama sa opštom sumom od više od 4,5 milijardi dolara. Ovlašćeni kapital banke je veći od 1,5 milijardi američkih dolara i formiran je od uloga država članica i to: Rusija – 1 milijarda, Kazahstan – 500 miliona, Belorusija – 15 miliona, Tadžikistan – 500 hiljada, Jerermenija – 100 hiljada i Kirgizija – 100 hiljada dolara. Sedište Evroazijske banke za razvoj se nalazi u Alma-ati u Kazahstanu, a ima predstavništva u Moskvi, Astani, Dušanbeu, Jerevanu, Minsku i Biškeku, kao i filijalu u Sankt-Peterburgu.

Osnovni zadaci i ciljevi Evroazijske ekonomske Zajednice su:

- Uspostavljanje režima slobodne trgovine na osnovama jedinstvenih carinskih tarifa i jedinstvenog sistema mera netarifnog regulisanja;
- Izgradnja opštih pravila trgovine robom i uslugama i njihovog plasmana na druga tržišta;
- Uvođenje jedinstvenog postupka kontrole valutnih operacija;
- Uspostavljanje usaglašenog zajedničkog sistema carinskog regulisanja;
- Donošenje i realizacija zajedničkih programa ekonomskog i socijalnog razvoja;
- Stvaranje jednakih mogućnosti i uslova za obavljanje industrijske i preduzetničke delatnosti;
- Formiranje zajedničkog tržišta transportnih usluga i jedinstvenog transportnog sistema;
- Formiranje zajedničkog tržišta energetske usluga;
- Uspostavljanje jednakih mogućnosti za pristup stranim ulaganjima na tržišta zemalja-članica;
- Obezbeđenje jednakih prava građanima država-članica u sticanju obrazovanja i medicinske pomoći na celoj teritoriji Zajednice;

- Zbližavanje i harmonizacija nacionalnih zakonodavstava;
- Obezbeđenje koordinacije pravnih sistema država-članica u cilju uspostavljanja zajedničkog pravnog prostora na nivou Zajednice.³⁶

Poseban strateški zadatak Zajednice je da, pored uspostavljanja režima slobodne trgovinske razmene, ustanovi jedinstven postupak utvrđivanja pozicije država-članica u odnosima sa Svetskom trgovinskom organizacijom (*World Trade Organization-WTO- STO*). U skladu sa ovim, važno je napomenuti da sporazumi, koji su u vezi sa ekonomskim pitanjima, u okviru Zajednice moraju biti u skladu sa uslovima koje propisuje STO. Rusija je članica ove organizacije od 2012. godine i stoga je u obavezi da ispuni vodeći princip STO da svi propisi u okviru Jedinstvenog ekonomskog prostora moraju da odgovaraju pravilima STO. Iako Kazahstan i Belorusija još uvek nisu članice Svetske trgovinske organizacije, smatra se da na ovaj način mogu da modernizuju svoje ekonomije.

Evroazijska ekonomska zajednica je primer dinamične savremene regionalne integracije, koja se zasniva na već poznatim modelima ekonomske grupacije država. Tvorci i nosioci realizacije takve ideje je vide kao „lokomotivu“ privredne integracije na prostoru Zajednice Nezavisnih Država, a ne kao politički klub.

Zajedničko tržište omogućilo je da se u periodu od 2010. do 2012. godine poveća trgovinska razmena država članica sa 45 na 68,5 milijardi dolara. Što se tiče obima uzajamne trgovine zemalja članica Carinske unije i Jedinstvenog ekonomskog prostora u 2013. godini iznosio je 64.1 milijardi dolara (94,5% u odnosu na 2012), za prvi kvartal 2014. godine - 13.2 milijardi dolara (87,4%). Ukupna BDP u 2012-2014. godine povećana je sa 2,3 triliona dolara na 2,7 triliona dolara.³⁷

*Evroazijska Ekonomska Unija - EAEU*³⁸

Na samitu Višeg evroazijskog ekonomskog saveta oktobra 2013. godine u Minsku, tri strane su se dogovorile da će od 2015. godine zaživeti Evroazijska Ekonomska Unija (rus. Евразийский экономический союз - ЕАЭС).³⁹ U okviru EAEU traga se za efikasnijim modelom integracionih struktura što je bio osnov za zaključivanje Sporazuma o Carinskoj uniji i Jedinstvenom ekonomskom prostoru.

³⁶ Sajt Državne dume Ruske Federacije <http://iam.duma.gov.ru/node/2/4480/14916>

³⁷ Godišnji izveštaj Evroazijske ekonomske komisije. Internet, http://eurasiancommission.org/ru/Documents/report_2013.pdf, 20/06/2014

³⁸ Евразийский экономический союз - ЕАЭС

³⁹ В Минске состоялось заседание Высшего Евразийского экономического совета, 25.10. 2013, <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/25-10-2013-2.aspx> 10/08/2014

Carinska unija, kako je već navedeno, osnovana je potpisivanjem Sporazuma o osnivanju Carinske unije 6. oktobra 2007. godine u Dušanbeu. Najviši organ Carinske unije bio je Međudržavni savet šefova država i vlada. U skladu sa osnivačkim sporazumom, formiran je nadnacionalni organ – *Komisija carinskog saveza* kao stalni regulatorni organ.⁴⁰ U okviru ovog tela, glasovi zemalja članica bili su raspoređeni proporcionalno i to: 57% Rusija, 21.5 % Kazahstan i 21.5 % Belorusija. Odluke su se donosile dvotrećinskom većinom, pri čemu ruska strana nije mogla biti preglasana.⁴¹ Funkcije Komisije bile su:

- izvršavanje odluka višeg organa Carinske unije – Međudržavnog saveta na nivou šefova država i vlada;
- praćenje sprovođenja međunarodnih sporazuma o Carinskoj uniji;
- preporuke za vrhovni organ Carinske unije o formiranju i funkcionisanju Carinske unije.

Potpisivanjem Sporazuma o Evroazijskoj ekonomskoj komisiji 18. novembra 2011. godine, ovlašćenja Komisije carinskog saveza prešla su na novoosnovani organ, označio je prestanak rada Komisije carinskog saveza.

Na osnovu paketa od 17 sporazuma, koji su krajem 2010. godine potpisale države članice Carinske unije, od 1. januara 2012. godine na snazi je Jedinstveni ekonomski prostor (JEP). Od 1. februara 2012. godine počela je sa radom Evroazijska ekonomska komisija – stalni aktivni regulatorni organ Carinske unije i Jedinstvenog ekonomskog prostora čije su odluke obavezujuće za države članice CU/JEP.

Osnovni zadatak Evroazijske ekonomske komisije, kao regulatornog organa Jedinstvenog ekonomskog prostora je priprema jedinstvenog međunarodnog ugovora o Savezu (koji je potpisan 29. maja 2014. godine u Astani). Najviši organ Komisije je Savet koga čine zamenici predsednika Vlada tri zemlje članice koji odluke donose konsenzusom. Kolegijum Komisije čine po tri ministra iz svake zemlje članice (ukupno devet) i odluke donose kvalifikovanom (dvotrećinskom) većinom ili konsenzusom. U Komisiji postoje 23 departmana za određene oblasti saradnje i 17 konsultativnih odbora koje čine eksperti iz zemalja članica. Odluke koje donosi Komisija kao nadnacionalni organ su direktno obavezujuće za države članice. Pored ovih organa u okviru Komisije postoji i tzv. „*biznis dijalog*“ – forum privrednika iz Rusije, Belorusije i Kazahstana koji ima za cilj poboljšanje konkurentne sposobnosti. Od pristupanja Rusije Svetskoj trgovinskoj organizaciji, Komisija funkcioniše u skladu sa pravilima STO. Pored izrade predloga normativne osnove

⁴⁰ Zvanična internet prezentacija Evroazijske ekonomske zajednice <http://www.evrazes.com/customunion/about>

⁴¹ Izvor: Zvanična internet prezentacija Carinske unije <http://www.customsunion.ru/org/topic/205/91.html>

saradnje Komisija, u ime Carinske unije, vodi pregovore o pristupanju integracijama zainteresovanih zemalja (Kirgizija i Jermenija), kao i o uspostavljanju režima o slobodnoj trgovini sa Carinskom unijom zainteresovanih zemalja (Vijetnam, Novi Zeland, države Evropske asocijacije za slobodnu trgovinu). Sistem ekonomskih „pravila igre” biće dopunjen zajedničkom viznom i migracionom politikom.

Kako je već ranije navedeno, na postsovjetskom prostoru jedina kolektivna struktura u Evroaziji koja ima vojnu komponentu je Organizacija Dogovora o kolektivnoj bezbednosti. Po sastavu i broju država članica,⁴² ODKB se poklapa sa EAEZ. Sličnost sastava ove dve organizacije ogleda se na sledeći način: prećutno priznanje političkog i ekonomskog vođstva Rusije na postsovjetskom prostoru pa se može zaključiti da ove dve organizacije predstavljaju dva stuba buduće Evroazijske ekonomske unije.

Evroazijska ekonomska unija je međunarodna ekonomska organizacija koja je formirana na osnovi Carinske unije i Jedinstvenog ekonomskog prostora između Belorusije, Rusije i Kazahstana u okviru EAEZ i koja bi trebalo da postane operativna od 1. januara 2015. godine. Smatra se da će EAEU u mnogim aspektima biti slična Evropskoj uniji, uključujući i njene kriterijume stabilnosti navedene u Ugovoru iz Mاستrihta.

Obim uzajamne trgovine zemalja članica Carinske unije i zajedničkog ekonomskog prostora u 2013. godini iznosio je 64.1 milijardi dolara (94,5% u odnosu na 2012), za prvi kvartal 2014. godine -13.2 milijardi dolara (87,4%). Ukupna BDP u 2012-2014. povećana je sa 2,3 triliona dolara na 2,7 triliona dolara.

Evroazijska ekonomska unija prostire se na 20,229,248 km² naspram 4,324,782 km² koliko zauzima Evropska unija. Drugim rečima, Evroazijska ekonomska unija je, po površini zemalja koje ulaze u njen sastav, oko 4,7 puta veća od površine Evropske unije. Istovremeno, po broju stanovnika, Evroazijska ekonomska unija zaostaje za Evropskom unijom, 2,9 puta (EU-505,6 miliona stanovnika, EAEU - 172,9). Bruto društveni proizvod zemalja EU 2013. godine bio je 17,35 triliona dolara naspram 2,39 triliona EAEU.⁴³

Šefovi država Belorusije, Rusije i Kazahstana potpisali su 29. maja 2014. godine u Astani Ugovor o osnivanju Evroazijske ekonomske unije. Ostale

⁴² Države članice ODKB su: Belorusija, Rusija, Kazahstan, Jermenija, Kirgizija i Tadžikistan.

⁴³ Izvori: The World Factbook, Internet, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>, 01/09/2014; The World Bank, Internet, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>, 01/09/2014

Karta Evropske unije i Evroazijske ekonomske unije
sa članicama i kandidatima za članstvo⁴⁴

države Evroazijske ekonomske zajednice – Jermenija i Kirgizija trebalo bi da postanu članice kada se stvore uslovi za njihovo pristupanje. Saglasno članu 4. Ugovora o osnivanju EAEU osnovni ciljevi Unije su: „Stvaranje uslova za održivi ekonomski razvoj država članica u cilju poboljšanja životnog standarda svojih građana; želja da se stvori jedinstveno tržište roba, usluga, kapitala i radne snage u okviru Unije; sveobuhvatna modernizacija, saradnja i konkurentnost nacionalnih ekonomija u uslovima globalne ekonomije“.⁴⁵ Radi ispunjavanja ciljeva EAEU, članom 8. osnivačkog Ugovora uspostavljaju se sledeći organi Unije:

Vrhovni Evroazijski ekonomski savet (Vrhovni savet) je najviši organ Unije. Čine ga šefovi država članica. Osnivačkim Ugovorom predviđeno je da se Vrhovni savet sastaje najmanje jednom godišnje. Savet razmatra osnovna pitanja Unije u vezi sa zajedničkim interesima država, određuje strategiju, pravac i perspektive integracije i donosi odluke u cilju ostvarivanja ciljeva EAEU. Dalje, odobrava sastav Odbora Komisije daje zadatke članovima Odbora Komisije i obustavlja im ovlašćenja; imenuje predsednika Odbora Komisije i odlučuje o prevremenom prekidu njegovih ovlašćenja; imenuje

⁴⁴ Preuzeto sa internet stranice <http://bit.ly/ZhZx08>.

⁴⁵ *Договор о Евразийском экономическом союзе*, Астана, 29.05.2014, (Ugovor o osnivanju Evroazijske ekonomske unije), Internet, <http://www.economy.gov.ru/wps/wcm/connect/economylib4/mer/about/structure/depSNG/agreement-eurasian-economic-union,31/05/2014>.

sudije Suda Unije; odobrava Pravilnik evroazijske Ekonomske komisije; odobrava budžet Unije, Uredbe o budžetu evroazijske ekonomske unije i izveštaj o budžetu Unije; određuje veličinu (udeo) procenta država članica budžetu Unije itd. Vrhovni savet donosi odluke konsenzusom i odluke su obavezujuće za sve države (čl. 11. i 12. Ugovora).

Evroazijski međudržavni savet (Međudržavni savet) čine šefovi vlada država članica Unije. Ugovorom je predviđeno da se ovaj organ sastaje po potrebi, najmanje dva puta godišnje. Za rešavanje hitnih pitanja Unije, na inicijativu bilo koje države članice ili Predsednika Međudržavnog saveta mogu se sazivati vanredne sednice Međudržavnog saveta. Sednicama Međudržavnog saveta rukovodi Predsednik Međudržavnog saveta koji pored ove aktivnosti obavlja i sledeće: organizuje rad Međudržavnog saveta, realizuje opšte upravljanje u pripremi pitanja podnetih na razmatranje Međudržavnom savetu. Zasedanjima Međudržavnog saveta mogu učestvovati, po pozivu Predsednika Međudržavnog saveta, članovi Saveta Komisije, Predsednik Kolegijuma Komisije i druga pozvana lica. Spisak učesnika i format sednice određuje Predsednik Međudržavnog saveta uz saglasnost ostalih članova Međudržavnog saveta. Dnevni red sednica utvrđuje Komisija na osnovu predloga država članica.

Evroazijska ekonomska komisija (Komisija, EEK) je stalni upravni organ EAEU koji se sastoji od Saveta i Kolegijuma (čl. 18 st. 1. Ugovora). Osnovni zadaci Komisije su da obezbedi uslove funkcionisanja i razvoja Unije, kao i razrada predloga u oblasti ekonomske integracije u okviru Unije (čl. 1. st. 2. Uredbe o Evroazijskoj ekonomskoj komisiji).⁴⁶ Komisija obavlja svoje aktivnosti na osnovu sledećih principa: 1) obezbeđenja uzajamne koristi i ravnopravnosti uzimajući u obzir nacionalne interese država članica; 2) ekonomske opravdanosti donetih odluka; 3) dostupnosti, transparentnosti i objektivnosti (čl. 2. Uredbe o EEK).⁴⁷ Komisija donosi odluke, direktive i preporuke. Odluke, direktive i preporuke Saveta donose se konsenzusom dok se odluke, direktive i preporuke Kolegijuma donose ili dvotrećinskom većinom ili konsenzusom. Vrhovni savet definiše listu osetljivih pitanja o kojima se odlučuje konsenzusom Kolegijuma Komisije. Sedište Komisije je u Moskvi.

Sud Evroazijske ekonomske unije je stalni sudski organ Unije (Sud Unije). Sedište Suda je u Minsku, Belorusija.

Predsedavanje Vrhovnim savetom, Međudržavnim savetom i Komisijom vrši se na osnovu rotacije država članica prema ruskom azbučnom redu od strane jedne države članice u toku jedne kalendarske godine, bez prava produženja.

⁴⁶ Приложения за Уговор о оснивању Евроазијске економске уније (Приложения №№ 1-33 к Договору о Евразийском экономическом союзе), Internet, <http://www.economy.gov.ru/wps/wcm/connect/economylib4/mer/about/structure/depSNG/agreement-eurasian-economic-union 31/05/2014>.

⁴⁷ Ibid.

Ono što je novo u vezi sa EAEU u odnosu na ranije integracije je formiranje nadnacionalnih organa u kojima svaka država ima jedan glas. Trenutno se radi na pripremi ratifikacije Sporazuma o osnivanju Evroazijske ekonomske unije u parlamentima država članica.

Završna razmatranja

Evroazijske integracije predstavljaju geografski najveće i energetske najmoćnije ekonomske integracije u XXI veku. Tri članice sadašnje Carinske unije, a budućeg Evroazijskog ekonomskog saveza – Rusija, Belorusija i Kazahstan, čine 15% površine Zemlje i najveći su proizvođači gasa, nafte, suncokreta i šećerne repe. Mnogi kritičari⁴⁸ Evroazijske ekonomske unije vide političke motive i govore o obnovi Sovjetskog Saveza, međutim, lideri „trojke“ negiraju obnovu sovjetske federacije: „Nije reč o tome da se u jednom ili drugom obliku obnavlja SSSR. Naivno bi bilo obnavljati ili kopirati ono što pripada prošlosti...“⁴⁹ Reč je isključivo o stvaranju jedinstvenog tržišta na kome već postoji zona slobodne trgovine od 2013. godine i novoj integraciji koja je „zasnovana na novoj vrednosnoj, političkoj i ekonomskoj osnovi.“⁵⁰ Može se zaključiti da se, uprkos nepoverenju i skeptičnosti koje dolaze sa Zapada, ne radi o ponovnom uspostavljanju Sovjetskog Saveza, već se pod okriljem Moskve u Evroziji stvara ekonomska zajednica koja će Rusiji (i zemljama članicama) doneti određenu ekonomsku korist i poboljšati njene pozicije u odnosima sa krupnim susedima kao što su EU na zapadu i Kina na istoku.

Sporazum o Osnivanju Evroazijske ekonomske unije, koji je potpisan u Astani 29. maja 2014. godine, je garancija za budućnost integracije. U već pomenutom autorskom članku Vladimira Putina, navedeno je da je novi savez otvoren projekat za sve one zemlje koje žele da se pridruže i da to mora biti suverena odluka države u skladu sa njenim dugoročnim nacionalnim interesima.

Ogromni prirodni resursi i značajne finansijske rezerve objektivno bi trebalo da obezbede Evroazijskoj uniji konkurentnost u industrijskoj i tehnološkoj trci. „I zajedno sa ostalim ključnim igračima i regionalnim strukturama – kao što su EU, SAD, Kina – da obezbedi održivost globalnog razvoja“.⁵¹ Novi savez ima sve šanse da za 10 godina neutrališe ili smanji privredno i socijalno zaostajanje za najrazvijenijim zemljama. Zajedničko tržište, sa više od 170 miliona potrošača, omogućilo je da se u periodu od

⁴⁸ Clinton vows to thwart new Soviet Union, Internet, <http://www.ft.com/cms/s/0/a5b15b14-3fcf-11e2-9f71-00144feabdc0.html#axzz3CvcJqjHh> 27/04/2014

⁴⁹ Владимир Путин, *Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня*, 03.10.2011. Internet, <http://izvestia.ru/news/502761>, 20/06/2014

⁵⁰ Ibid.

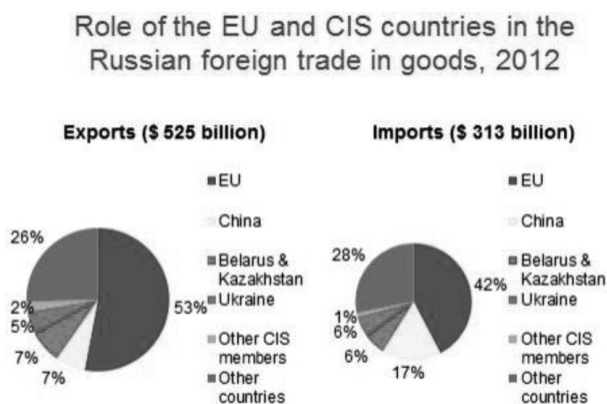
⁵¹ Ibid.

2010. do 2012. godine poveća trgovinska razmena država članica sa 45 na 68,5 milijardi dolara.

Prema mišljenju analitičara Alekseja Kuznjecova (Алексей Кузнецов), iako se tema formiranja Evroazijske ekonomske unije na bazi Carinske unije Rusije, Belorusije i Kazahstana mnogo politizuje, po svojoj suštini to je pre svega projekat zasnovan na ekonomskom pragmatizmu.⁵² Prema istom, on se potpuno uklapa u logiku razvoja različitih projekata regionalne integracije u svetu. Pri tome Rusija otvoreno teži da uz pomoć integracija raširi na postsovjetskom prostoru granice svoga unutrašnjeg tržišta. Osim toga, ekonomski udeo Evroazijske unije znatno je viši, nego u Rusiji, što povećava pregovaračku snagu zemalja-učesnica, kako sa EU, tako i sa zemljama koje imaju dinamičan razvoj, uključujući i Kinu. U tom smislu Evroazijska unija se ne može posmatrati kao pretnja suverenitetu Belorusije i Kazahstana. Oni u velikoj meri imaju koristi od uključivanja u veliko tržište.

Evroazijska unija, prema mnogim pokazateljima, ne može da bude alternativa EU u strategiji razvoja spoljnoekonomskih veza Rusije (i ne samo nje) na šta ukazuju statistički podaci o spoljnoj robnoj razmeni Federalne carinske službe Rusije. Prema istim, udeo izvoza Rusije u EU je 53%, uvoza 42%, dok je deo Belorusije i Kazahstana svega 7% izvoza i 6% uvoza. Ukoliko bi se Ukrajina pridružila Carinskom Savezu, udeo ove integracine grupe u spoljnoj trgovini Rusije bio bi 14% u izvozu i 12% u uvozu.

Statistički podaci o spoljnoj robnoj razmeni EU i Rusije⁵³

⁵² Алексей Кузнецов, *Евразийский Союз и его роль в отношениях России и ЕС*, Интернет, http://carnegieendowment.org/files/6.11.2013_Kuznetsov.pdf, 11/09/2014.

⁵³ Преузето из: Алексей Кузнецов, *Евразийский Союз и его роль в отношениях России и ЕС* http://carnegieendowment.org/files/6.11.2013_Kuznetsov.pdf

U izveštaju Evropske banke za obnovu i razvoj "Transition Report 2012" formiranje CU i JEP i stvaranje nacionalnog regulatornog organa proglašeno za prvi primer uspešne regionalne integracije na postsovjetskom prostoru. U 2012. godini Carinska unija je u određenom smislu dobila globalnu potvrdu kvaliteta, kada je Rusija pristupila STO. Pristupanje jedne od država članica u STO nije izazvalo dodatne probleme, pošto se prvobitno cela normativno-pravna baza Carinske unije pripremala u skladu sa normama STO. S obzirom na obaveze Rusije koje je preuzela pri stupanju u STO, prosečna ponderisana stopa uvozne carine smanjila se sa 9,6% na 7,02%. U okviru CU postavljaju se visoki standardi kvaliteta proizvedenih i uvezenih roba. Tehnički propisi se razrađuju samo za proizvode sa tzv. „jedinственог списка производа“, dok zemlje članice svojim zakonodavstvom zabranjuju uspostavljanje posebnih zahteva za proizvode koji se ne nalaze na jedinstvenom spisku. Predviđeno je usvajanje 61 tehničkog propisa Carinske unije. Do sada je usvojen 31 tehnički propis, od kojih je do 1. jula 2013. godine 21 stupio na snagu. U 2012. godini Carinska unija je demonstrirala stabilan tempo ekonomskog rasta: rast BDP Carinske unije iznosio je 3,5%. (U Evrozoni - 0,6%, u SAD - 2,2%). Rast uzajamne trgovine između zemalja CU iznosio je 8,7%, dok je rast spoljne trgovine zemalja članica iznosio 3,2%. Ovi trendovi pokazuju uspešnost i efikasnost integracionih procesa. U ovom kontekstu značajan je i primer uspešnog prevazilaženja ekonomske krize u Nemačkoj putem ekonomske saradnje sa Rusijom, koja je prošle godine iznosila 80 milijardi evra. Kazahstan koji je veličine skoro cele kontinentalne Evrope pruža ogroman potencijal učešća u izgradnji transportne i energetske infrastrukture.

Namera Ukrajine, pre nego što je bivši predsednik Janukovič odbio da potpiše Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU 2013. godine, da se više okrene tržištu Carinske unije nego evropskim integracijama, ukazivala je na stvaranje moćnog saveza ukoliko bi se ona uključila u isti. Mišljenja smo da je nepotpisivanje SSP jedan od uzroka izbijanja krize u Ukrajini, zaoštavanja odnosa i odustajanja od bilo kakvih integracija sa Ruskom Federacijom. Međutim, ovaj događaj predstavlja kulminaciju „tihog“ nadmetanja SAD-a i EU i Rusije za geoekonomsku orijentaciju Ukrajine. Naime, EU je još 2009. godine razradila program „Istočno partnerstvo“ u kome nastoji na političkoj i ekonomskoj asocijaciji Ukrajine i još pet bivših sovjetskih republika sa EU. „Ova inicijativa nije bila samo korak ka proširivanju EU, koliko pokušaj da se stvori komforna zona na svojoj istočnoj granici i da se pojača prozapadna orijentacija zemalja učesnica“. ⁵⁴ Rusija se, sa druge strane, trudila da privuče Ukrajinu i većinu drugih bivših republika u projekat Carinske unije, čije je formiranje počelo 2009. godine i završilo u maju 2014. godine. Uključivanjem Ukrajine u taj plan,

⁵⁴ Дмитрий Тренин, *Украина и новый раскол*, Интернет, <http://www.carnegie.ru/2014/07/30/украина-и-новый-раскол/hmdb> 04/08/2014

koji je Putin pokušao da realizuje još iz vremena projekta „jedinствени економски простор“ 2003–2004. године, требало је да новом савезу обезбеди „критичну масу“ од 200 милиона потрошача, од којих би Украјинци чинили четвртину. На тај начин, истовремено су САД и ЕУ и Русија сматрале Украјину врло важним конституентом својих геополитичких пројеката. Према мишљењу Дмитрија Тренјина, „Руска страна је покушала да иступи могућност укључивања Украјине у оба економска савеза, јер би јој то дозволило да сачува баланс како унутар земље, тако и у међународним односима. Међутим, ЕУ је категорички одбила преговоре са трећом страном у већи са асоцијацијом Украјине“. Као крајњи резултат и РФ и ЕУ почели су да посматрају питање избора Украјине као „антагонистичку игру“, у којој не жале напоре, да би утицали на њен исход.⁵⁵

Предност овог пројекта сарадње су и јасна правила унутар Јединственог економског простора, што ће га сврстати међу најмање бирократизоване међународне облике удруживања. Евроазијски пројекат биће отворен и за друге земље. Јерменија и Киргизија већ су изразиле жељу да се прикључе Каринској унији, а интересовање показују Индија и Израел. Принципи сарадње заснивају се на уважавању жеља сваке стране узимајући у обзир заједничке интересе.

Закључно, да се осврнемо и на место Србије у евроазијским интеграционим процесима. Имајући у виду да евроазијске интеграције нису искључиво политички пројекат, већ се заснивају на економском прагматизму, указаћемо поново да у оквиру евроазијских интеграција земље чланнице помажу једна другој на основу усаглашене политике у различитим областима (пољопривреде, индустрије, енергетике и саобраћаја). Сарадња са земљама Каринске уније не представља формално приступање или чланство у неком политичко-економском пакту, већ могућност задовољавања економских интереса Србије кроз низ потенцијалних споразума о економској сарадњи. Наставак процеса евроинтеграција није у супротности са циљевима сарадње коју би Србија имала са евроазијским пројектом, а оопортуним је чини шестогодишња економска криза у земљама ЕУ, као и неконкурентност српске привреде на тржишту ЕУ. Иако у смислу паралелне сарадње нема формално правних забрана, потребно је будуће облике сарадње све више прилагођавати захтевима ЕУ, али и задржати и проширити постојеће облике економске сарадње са земљама ЕАЕУ (као што то чине и земље ЕУ), јер сваки облик економских интеграција има своја правила (заштитне мере) која нису међусобно компатибилна. Србија са земљама Евроазијске економске уније има изванредне политичке односе, засноване на узajамном поштовању територијалног интегритета и суверенитета, па се тиме стижу услови да 2015. године, када буду формиран органи Евроазијског економског савеза, Србија додатно искористи потенцијале сарадње.

⁵⁵ Ibid.

Bibliografija

- Clinton vows to thwart new Soviet Union, Internet, <http://www.ft.com/cms/s/0/a5b15b14-3fcf-11e2-9f71-00144feabdc0.html#axzz3CvcJqJHh> 27/04/2014
- Čepurin, Aleksandar, *Direktni šarm Evroazijskog saveza*, 25.11.2013, Internet, <http://www.politika.rs/rubrike/Pogledi-sa-strane/Diskretni-sarm-Evroazijskog-saveza.sr.html>, 27/04/2014.
- Danilevski, Nikolaj, *Rusija i Evropa*, Dosije, Beograd, 2007.
- Дугин, Александр, *Основы Евразийства*, Москва, Арктогея Центр, 2002.
- Договор об учреждении Евразийского экономического сообщества* (Sporazum o osnivanju Evroazijske ekonomske zajednice), Интернет, <http://www.evrazes.com/docs/view/3> 27/06/2014
- Договор о Евразийском экономическом союзе*, 29.05.2014, Астана, Интернет, <http://www.economy.gov.ru/wps/wcm/connect/economylib4/mer/about/structure/depSNG/agreement-eurasian-economic-union> 31/05/2014.
- Договор о создании союзного государства* (Tekst Ugovora o stvaranju Savezne države Rusije i Belorusije), Интернет, <http://www.soyuz.by/about/docs/dogovor5/>
- Đukanović, Dragan; Gajić, Dejan, *Evroazijske bezbednosne integracije i bezbednost Balkana i Srbije*, Međunarodni problemi, Beograd, 2012.
- Đurković, Miša, „Lav Gumiljev i savremeno evroazijstvo“, *Kultura polisa*, br. 23, Beograd, 2014.
- Eurasian economic integration: Facts and figures, Internet, http://eurasiancommission.org/ru/Documents/broshura26_RUS_2014.pdf 27/04/2014.
- ЕврАзЭС сегодня (ЕАЕЗ данас), Интернет, <http://www.evrazes.com/i/other/evrazes-segodnya-web.pdf> 30/04/2014.
- Godišnji izveštaj Evroazijske ekonomske komisije, Internet, http://eurasiancommission.org/ru/Documents/report_2013.pdf 25/04/2014
- Глинкина, Светлана; Зевин, Леон (urs), *Евразия в поисках идентичности*, Москва, 2011.
- Гумилев, Лев, *Ритмы Евразии - Эпохи и цивилизации*, Кристалл, Москва, 2003.
- Кузнецов, Алексей, *Евразийский Союз и его роль в отношениях России и ЕС*, Internet, http://carnegieendowment.org/files/6.11.2013_Kuznetsov.pdf 11/09/2014.
- Лукашенко, Александр, *О судьбах нашей интеграции*, 17.10.2011, Интернет, <http://izvestia.ru/news/504081> 20/06/2014.
- Назарбаев, Нурсултан, *Евразийский союз: Идеи, практика, перспективы*. 1994–1997. Москва, 1997.
- Назарбаев, Нурсултан, *Евразийский Союз: от идеи к истории будущего*, 25.10.2011. Интернет, <http://izvestia.ru/news/504908>, 20/06/2014.
- Organizacija Dogovora o kolektivnoj bezbednosti, Internet, <http://www.odkbcsto.org/> 10/06//2014.
- Путин, Владимир, *Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня*, 03.10.2011, Интернет, <http://izvestia.ru/news/502761>, 20/06/2014.
- Приложения №№ 1-33 к Договору о Евразийском экономическом союзе* (Aneksi Ugovora o osnivanju Evroazijske ekonomske unije), Internet, <http://www.>

- economy.gov.ru/wps/wcm/connect/economylib4/mer/about/structure/depSNG/agreement-eurasian-economic-union 31/05/2014.
- Sajt Komisije Carinske unije, <http://www.customsunion.ru/org/topic/205/91.html> 25/04/2014.
- Sajt Državne Dume Ruske Federacije: <http://iam.duma.gov.ru/node/2/4480/14916> 31/05/2014.
- The World Bank, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> 01/09/2014
- The World Factbook <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> 01/09/2014
- Тренин, Дмитрий, *Украина и новый раскол*, Интернет, <http://www.carnegie.ru/2014/07/30/украина-и-новый-раскол/hmdb>, 04/08/2014.
- Винокуров, Евгений, *Прагматическое евразийство*. Интернет, <http://www.globalaffairs.ru/number/Pragmaticcheskoe-evraziistvo-15950> 02/05/2014
- Винокуров, Евгений; Либман, Александр, *Евразийская континентальная интеграция*, Евразийский банк развития, Санкт-Петербург, 2012.
- Zvanična internet prezentacija Evroazijske ekonomske zajednice <http://www.evrazes.com/customunion/about> 27/06/2014.

Božidar Knežević M.A., Senka Pavlović, M.A.

INTEGRATION PROCESS IN THE EURASIAN SPACE

ABSTRACT

Shortly after the collapse of the Soviet Union, the process of Eurasian integration began in new forms of cooperation between the newly independent states. Over the years, a number of agreements on mutual cooperation have been signed focusing primarily on deepening and strengthening the economic ties of the Member States, particularly among the largest countries, Russia, Belarus and Kazakhstan. The authors analyse the types and main characteristics of the modern Eurasian integration processes and their institutional structure. The paper presents the integration processes based on the international trade association, among which two inter-state integration structures stand out – the Eurasian Economic Community and the Eurasian Economic Union. The authors are of the opinion that these integration processes are examples of dynamic regional linking and are based on the already known models of economic union of countries. On the basis of the Treaty on the Eurasian Economic Community signed in Astana, Kazakhstan, on 29th May 2014, the beginning of the Union activity was announced – 1st January 2015.

Key words: Eurasian Economic Community; Eurasian Initiative, customs union; Eurasian Economic Union.